

Sygn. akt IV CSK 495/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 kwietnia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maria Szulc (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Antoni Górski

SSN Hubert Wrzeszcz

w sprawie z powództwa Y. A.

przeciwko Skarbowi Państwa - Komendantowi Miejskiemu Policji w L.,

Prokuratorowi Rejonowemu w W.

i Komendzie Policji w W.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 29 kwietnia 2015 r.,

skargi kasacyjnej powódki

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 10 kwietnia 2014 r.,

- 1) oddala skargę kasacyjną;**
- 2) przyznaje ze Skarbu Państwa Sądowi Apelacyjnego na rzecz adwokata A. C. kwotę 1800,- (jeden tysiąc osiemset) złotych podwyższoną o stawkę podatku VAT tytułem wynagrodzenia za udzielenie nieopłaconej pomocy prawnej w postępowaniu kasacyjnym;**
- 3) nie obciąża powódki obowiązkiem uiszczenia kosztów postępowania kasacyjnego na rzecz pozwanego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w L. zasądził na rzecz powódki od Skarbu Państwa reprezentowanego przez Komendanta Miejskiego Policji w L., Prokuraturę Rejonową w W., Komendę Policji w W. kwotę 50.000 zł z tytułu zadośćuczynienia, a w pozostałej części powództwo oddalił.

Sąd pierwszej instancji uznał, że doszło do naruszenia dobra osobistego powódki w postaci czci, godności i zdrowia, w tym spokoju psychicznego wskutek bezprawnych działań funkcjonariuszy pozwanego polegających na ponownym powiadomieniu Ambasady [...] o znalezieniu zwłok jej męża i prośbie o ustalenie i powiadomienie rodziny w sytuacji, gdy zmarły ubiegał się o nadanie statusu uchodźcy, nie powiadomieniu powódki o znalezieniu zwłok, mimo że znaleziono dowód osobisty i przepustkę z Ośrodka dla Cudzoziemców w L. oraz na nieprzyznaniu powódce statusu pokrzywdzonej w postępowaniu karnym. Jako podstawę prawną odpowiedzialności pozwanego wskazał art. 23, 24 i 417 § 1 k.c. oraz 448 i 417² k.c., a za adekwatne do rozmiaru krzywdy uznał zadośćuczynienie w kwocie 50.000 zł.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny zmienił częściowo powyższy wyrok w punkcie I w ten sposób, że powództwo oddalił oraz oddalił apelację w pozostałej części.

Sądy obu instancji ustaliły, że Prokuratura Rejonowa w W. wszczęła w dniu 1 października 2007 r. śledztwo w sprawie śmierci M. D. znalezionej w dniu 29 września 2007 r. na terenie dworca PKP W. Przy zmarłym znaleziono dowód tożsamości wydany przez [...] i zaświadczenie wydane przez Placówkę Straży Granicznej w T. informujące, że paszport został odebrany w dniu 10 października 2006 r. i przesłany do Prezesa Urzędu do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców w W. O zdarzeniu powiadomiono oficera dyżurnego Komendy Policji oraz w dniach 29 września i 1 października Ambasadę [...] z prośbą o ustalenie i powiadomienie rodziny zmarłego. W dniu 1 października prowadzenie śledztwa zostało powierzone Kolejowemu Komisariatowi Policji w W., a w dniu 3 października 2007 r. przeprowadzono oględziny zwłok, podczas których stwierdzono cechy ostrej niewydolności krążeniowo - oddechowej oraz różnoczasowe cechy po wkluciach igieł lekarskich. Dopiero w dniu 19 października 2009 r. przesłuchano szwagrow

zmarłego. Wskutek powiadomienia przez powódkę w dniu 8 października 2007 r. Komisariatu Policji w L. o zaginięciu męża, który od dnia 28 września 2007 r. nie powrócił do domu, został wysłany telefonogram do Wydziału Komendy Wojewódzkiej Policji w L., zgłoszenie zarejestrowano w bazie danych i dokonano sprawdzeń w szpitalach oraz danych osób zatrzymanych, jak również zwrócono się do Wydziału Techniki Operacyjnej Komendy Wojewódzkiej Policji w L. z prośbą o ustalenie czy z telefonu zaginionego wykonywane były połączenia i z jakiego miejsca. Rodzina ponownie powiadomiła ten komisariat w dniu 16 października 2007 r., że zaginiony nie powrócił, jak również podjęła poszukiwania, w wyniku których odnalazła ciało w Zakładzie Medycyny Sądowej w W. Powódka nie została powiadomiona przez funkcjonariuszy Policji o znalezieniu ciała, a niepewność co do jego losu spowodowała wystąpienie ostrej reakcji na stres stanowiącej formę zaburzeń adaptacyjnych, które trwały do czasu uzyskania informacji o losie męża. W dniu 22 października 2007 r. upoważniła firmę zajmującą się usługami pogrzebowymi do załatwienia wszystkich formalności związanych z przetransportowaniem zwłok do I. W dniu 23 października 2007 r. prowadzący czynności poszukiwawcze uzyskał w Ośrodku Uchodźców informację o odnalezieniu zwłok. Postanowieniem z dnia 14 grudnia 2007 r. Prokuratura Rejonowa w W. umorzyła śledztwo w sprawie ujawnienia nieumyślnego spowodowania śmierci męża powódki wobec braku cech przestępstwa. W dniu 10 lutego 2009 r. powódka złożyła wniosek o doręczenie jej jako stronie odpisu postanowienia o umorzeniu postępowania, nie była bowiem właściwie informowana o jego przebiegu. Zarządzeniem z dnia 15 kwietnia 2009 r. uznano powódkę za stronę postępowania i doręczono jej odpis postanowienia.

Sąd drugiej instancji uznał apelację pozwanego za niezasadną w zakresie kosztów postępowania, natomiast podzielił zarzut naruszenia art. 442¹ § 1 k.c. Wskazując, że jako zdarzenie powodujące szkodę powódka podała fakt nie powiadomienia jej przez funkcjonariuszy Policji o zgonie męża stwierdził, że o tym fakcie dowiedziała się od rodziny pomiędzy 19 a 22 października 2007 r., a więc w tej dacie miała wiedzę o szkodzie i osobie zobowiązanej do jej naprawienia. Powódka wniosła pozew po upływie czterech lat i pięciu miesięcy od zdarzenia wyrządzającego szkodę, a więc jej roszczenie uległo przedawnieniu. Odmówił

także trafności zarzutowi nadużycia przez pozwanego prawa podmiotowego, bo powódka nie tylko nie wykazała, ale nawet nie wskazała żadnych okoliczności uzasadniających zastosowanie art. 5 k.c.

Odnosząc się do zarzutów pozwanego kwestionujących zasadność roszczenia Sąd Apelacyjny uznał, że uwzględnienie powództwa przez Sąd Okręgowy na podstawie art. 448 i 417² k.c. nakazuje przyjęcie legalności działań funkcjonariuszy pozwanego i odpowiedzialności na zasadzie słuszności, zaś powódka nie wykazała przesłanki szkody. W jego ocenie zarówno powiadomienie Ambasady [...], jak i niezawiadomienie o wynikach postępowania karnego nie spowodowało u powódki wystąpienia jakichkolwiek zaburzeń, co wynika z opinii biegłych. Powódka cierpiała z powodu stresu pourazowego jeszcze przed śmiercią męża, a reakcja żałoby powstała dopiero po powzięciu wiadomości o tym fakcie. Sam fakt niepewności co do jej męża losów nie mógł być przyczyną uszczerbku na zdrowiu, zwłaszcza że ewentualna odpowiedzialność pozwanego za niepowiadomienie może być przyjmowana za okres od 8 października 2007 r., co skraca okres niepewności do 11 dni, a biegli nie mogli oddzielić stresu tym wywołanego od depresji wywołanej żałobą.

W skardze kasacyjnej powódka w ramach obu podstaw zarzuciła naruszenie art. 5 k.c. w zw. z art. 442¹ k.c., art. 442¹ k.c., art. 417² k.c. w zw. z art. 448 k.c. i art. 23 w zw. z art. 24 k.c. oraz art. 382 w zw. z 391 § 1 i 233 § 1 k.p.c., jak również 328 w zw. z 391 § 1 k.p.c. Wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania ewentualnie o jego uchylenie i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez zasądzenie kwoty 50.000 zł z odsetkami ustawowymi od dnia doręczenia pozwu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności rozważenia wymagają zarzuty prawa materialnego odnoszące się do zagadnienia przedawnienia roszczenia, zakwestionowanie bowiem przez skarżącą sposobu prowadzenia postępowania dowodowego w zakresie wykazania szkody mogłoby mieć znaczenie jedynie wówczas, gdyby zarzuty te okazały się skuteczne.

Z mocy art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw kasacyjnych, a z urzędu bierze pod uwagę jedynie nieważność postępowania. Zakres dopuszczalnej kognicji wyznacza zatem strona skarżąca, która zgodnie z art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c. powinna przytoczyć podstawy kasacyjne, zaś granice tych podstaw wyznaczają zarzuty naruszenia wskazanych przepisów prawa. Sąd Najwyższy jest władny dokonywać oceny tylko tych zarzutów, które zostały sformułowane przez skarżącego i nie może uwzględniać naruszenia innych przepisów, a zwłaszcza nie może zastąpić skarżącego w wyborze przepisów, które mogły być naruszone przy wydawaniu zaskarżonego orzeczenia lub stawiać hipotez co do tego, jakiego przepisu prawa mogą dotyczyć zarzuty sformułowane w uzasadnieniu skargi. Podkreślenia wymaga, że powódka nie przytoczyła w skardze kasacyjnej zarzutów kwestionujących przyjętą podstawę odpowiedzialności pozwanego tj. art. 417² k.c., co oznacza że nie może być przedmiotem kontroli kasacyjnej zagadnienie bezprawności działania funkcjonariuszy Policji, a rozważania mogą jedynie dotyczyć prawidłowości zastosowania tego przepisu w aspekcie dokonanej przez Sąd drugiej instancji oceny przesłanek zaistnienia odpowiedzialności Skarbu Państwa na tej podstawie prawnej.

Podstawowe znaczenie dla oceny zasadności skargi kasacyjnej ma zarzut naruszenia przez niewłaściwe zastosowanie art. 442¹ k.c., przy czym skarżąca nie wskazuje, który z czterech paragrafów tego przepisu powołuje - jedynie z uzasadnienia można wnosić, że zarzut dotyczy paragrafu pierwszego.

Zgodnie z tym przepisem roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym ulega przedawnieniu z upływem lat trzech od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i osobie zobowiązanej do jej naprawienia. Obie wskazane przesłanki muszą wystąpić kumulatywnie, chociaż nie muszą wystąpić jednocześnie. Świadomość szkody oznacza w tym wypadku dowiedzenie się o uszczerbku na zdrowiu, przy czym nie jest konieczne dowiedzenie się o całości uszczerbku, jego rozmiarze czy trwałości następstw; wystarczające jest powzięcie wiedzy o pierwszych negatywnych następstwach zdarzenia szkodzącego. Jak wskazuje doktryna i judykatura ustalenie wiedzy poszkodowanego nie jest rekonstrukcją rzeczywistego stanu jego świadomości,

lecz moment powzięcia wiedzy ustala się na podstawie zobiektywizowanych kryteriów z uwzględnieniem zarówno okoliczności, w których doszło do powstania uszczerbku, zasad doświadczenia życiowego, jak i właściwości osobistych poszkodowanego. Bieg terminu nie jest natomiast uzależniony od uzyskania pewności co do związku przyczynowego pomiędzy zdarzeniem powodującym szkodę a szkodą, jak również termin biegnie niezależnie od potencjalnej świadomości uprawnionego co do możliwości dochodzenia roszczeń przed sądem (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2004 r., I CK 166/04, z dnia 20 stycznia 2005 r., II CK 358/04, z dnia 14 czerwca 2011 r., I PK 258/10, z dnia 21 października 2011 r., IV CSK 46/11 - nie publ.). W świetle powyższych wskazań prawidłowe jest stanowisko Sądu Apelacyjnego, że powódka w dacie powzięcia wiadomości o śmierci męża od rodziny miała zarówno świadomość szkody polegającej na rozstroju zdrowia spowodowanego brakiem wiadomości o jego losie, jak i świadomość, że nie została o tym powiadomiona przez funkcjonariuszy Policji, a więc wiedzę o osobie zobowiązanej do naprawienia szkody. Nie można pomijać, że z pozasądowej opinii psychologicznej złożonej przez powódkę wynika, że w roku 2007 była pod stałą opieką poradni psychologicznej, co wyklucza brak jej świadomości co do stanu zdrowia. Nie może być także zasadny - jako wewnętrznie sprzeczny - argument, że skarżąca wiedziała o niepoinformowaniu o zgonie męża, natomiast nie wiedziała o osobach, które ją powinny poinformować. Wskazana natomiast przez skarżącą data 15 kwietnia 2009 r. związana z dopuszczeniem jej do udziału w postępowaniu karnym w charakterze pokrzywdzonej nie pozostaje w żadnym związku z zakreśloną przez nią podstawą faktyczną w zakresie działań, które miały spowodować szkodę.

Zagadnienie przedawnienia roszczenia powódki wiąże się z zarzutem naruszenia przez niewłaściwe zastosowanie art. 5 k.c. i przyjęcia, że podniesienie tego zarzutu przez pozwanego nie stanowi nadużycia prawa podmiotowego.

Możliwość rozwiązania kolizji wartości polegającej na ochronie stosunków prawnych, chronionych instytucją przedawnienia, oraz wartości, jaką stanowi prawo pokrzywdzonego do uzyskania ochrony prawnej naruszonego dobra na podstawie art. 5 k.c. nie budzi sporu w judykaturze. Podkreśla się, że przepis ten ma charakter wyjątkowy, wobec czego musi być stosowany ostrożnie i w wyjątkowych

wypadkach oraz przy uwzględnieniu reguły, że jego podniesienie co do zasady nie stanowi nadużycia prawa podmiotowego. Rozstrzygające znaczenie mają okoliczności konkretnej sprawy zachodzące zarówno po stronie poszkodowanego, jak i zobowiązanego do naprawienia szkody, w szczególności przyczyna opóźnienia, jego czas, rozmiar i charakter uszczerbku, charakter roszczenia i działania sprawcy szkody i ich ocena w aspekcie zasad słuszności w prawie i zasad współżycia społecznego rozumianych jako podstawowe zasady etycznego i uczciwego postępowania (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17 lutego 2006 r. III CZP 84/05, OSN z 2006 r., nr 7-8, poz. 144, wyroki z dnia 26 stycznia 2006 r., II CK 336/05, z dnia 18 maja 2006 r., IV CK 367/05, z dnia 7 lutego 2007 r., III CSK 208/06, z dnia 6 maja 2010 r., II CSK 536/09, z dnia 4 października 2014 r., V CSK 322/13 i orzeczenia w nim powołane - nie publ.).

Ciężar wykazania szczególnych okoliczności uzasadniających nieuwzględnienie zarzutu przedawnienia, zgodnie z art. 6 k.c., obciąża powódkę. Umknął uwadze skarżącej zakaz oparcia skargi na zarzutach dotyczących ustalenia faktów lub dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.) oraz związanie Sądu Najwyższego ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 *in fine*). Nie może być więc skuteczny zarzut naruszenia art. 382 k.p.c. powiązany z art. 233 § 1 k.p.c. Zważywszy jednak, że Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia istotnie nie odniósł się do treści powołanego w skardze pisma powódki z dnia 24 września 2012 r. wskazać trzeba, że nie zawiera ono okoliczności podniesionych w skardze kasacyjnej, a jedynie powołanie braku udziału powódki w postępowaniu karnym i braku możliwości wpływu na jego przebieg, stąd brak jest podstaw do zakwestionowania stanowiska Sądu drugiej instancji, że powódka nie wskazała okoliczności uzasadniających zastosowanie art. 5 k.c. Przekroczenie terminu przedawnienia wynosi 2 lata i 5 miesięcy, bowiem upłynął on w końcu października 2010 r. Nie kwestionując stanu zdrowia powódki spowodowanego śmiercią męża mieć jednak trzeba na uwadze, że w kwietniu 2009 r., a więc przed jego upływem, powódka podjęła formalne czynności procesowe w postępowaniu karnym, a tuż po jego upływie podjęła korespondencję z komendą Policji w L. i W. w celu wyjaśnienia dlaczego jej nie poinformowano o śmierci męża (25 listopada 2010 r. i 29 grudnia 2010 r.). Nie

zostało więc wykazane, że w całym trzyletnim okresie przedawnienia powódka z powodu stanu zdrowia nie mogła wystąpić z roszczeniem, jak również nie zostało wykazane, czym spowodowany był tak długi okres opóźnienia. Istotne znaczenie przypisać należy również temu, że powódka dochodzi roszczenia na zasadach słuszności, nie kwestionując legalności działania funkcjonariuszy Policji. Nie można więc przypisać im bezprawności działania, a więc działania naganego zwłaszcza w wypadku organów powołanych do ochrony wszystkich obywateli i przestrzegania prawa, co rzutowałoby na charakter czynu powodującego szkodę i ocenę okoliczności występujących po stronie pozwanego.

Prawidłowość rozstrzygnięcia Sądu Apelacyjnego co do przedawnienia roszczenia uchyla potrzebę odniesienia się do pozostałych zarzutów prawa materialnego oraz zarzutu naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. odnoszącego się do motywów zaskarżonego orzeczenia w zakresie przesłanki szkody.

Z tych względów orzeczono jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., o kosztach rozstrzygając zgodnie z art. 98 § 1 k.p.c., art. 108 § 1 k.p.c., 102 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 i 398²¹ k.p.c. oraz § 19 ust. 1, § 2 ust. 3, § 6 pkt 5 oraz § 13 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. z 2013 r., poz. 461).